

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
LINO FARRUGIA SACCO**

Seduta tas-27 ta' Novembru, 2007

Citazzjoni Numru. 66/2003

Alfred Cutajar
vs
Dione Bartolo u Mario Cauchi

Il-Qorti,

A. CITAZZJONI:

Rat ic-citazzjoni tal-attur li biha ppremetta:

Illi l-attur gie inkarigat mill-konvenut Cauchi sabiex jezegwixxi xogholijiet ta' tibjid gewwa block flats proprjeta` tal-konvenut l-iehor Bartolo.

Illi fl-incident li sehh fl-1 ta' Frar 2001 fuq post tax-xoghol, u cioe` fil-binja flats gewwa Triq il-Marfa, Mellieha, fejn waqt il-hin tax-xoghol u matul il-qadi tad-doveri tieghu, l-attur sofra danni fuq il-persuna tieghu li b'konsegwenza taghhom tilef ix-xoghol u sofra debilita` permanenti kif jirrizulta mic-certifikat mediku anness mac-citazzjoni.

Kopja Informali ta' Sentenza

Illi ghall-istess incident u danni konsegwenza huma unikament responsabbli l-konvenuti, jew min minnhom, minhabba li naqsu li jiehd u dawk il-mizuri u dawk il-prekawzjonijiet neccessarji li setghu evitaw l-incident in kwistjoni.

Illi ghalkemm interpellati biex jersqu ghal-likwidazzjoni tad-danni sofferti mill-attur, il-konvenuti baqghu inadempjenti.

L-attur talab lill-Qorti:

1. Tiddikjara lill-konvenuti, jew min minnhom, unikament responsabbli ghall-incident li sehh fl-1 ta' Frar 2001 waqt il-hin tax-xoghol, f'liema incident l-attur soffra danni fuq il-persuna tieghu.

2. Tillikwida d-danni sofferti mill-attur b'konsegwenza tal-imsemmi incident, okkorendo bl-opera ta' periti nominandi.

3. Tikkundanna lill-konvenuti, jew min minnhom, ihallsu lill-attur dik is-somma li tigi hekk likwidata minn din il-Qorti.

Bl-ispejjez, inkluz ta' l-ittra interpellatorja datata 7 ta' Jannar 2002, u tal-ittra ufficjali datata 5 ta' April 2002, u bl-imghaxijiet legali kontra l-konvenuti li gew ingunti ghas-subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti, il-lista tax-xhieda, u d-dokumenti prezentati mill-attur.

B. ECCEZZJONIJIET:

Rat in-nota ta' eccezzjonijiet tal-konvenut Dione Bartolo li biha eccepixxa:

1. Illi d-domandi attrici huma nfondati fil-fatt u fid-dritt u kellhom jigu respinti bl-ispejjez kontra l-istess attur billi in linea preliminari hu ma kienx inkariga lill-attur biex jesegwilu xogolijiet ta' tibjid kif allegat.

Kopja Informali ta' Sentenza

2. Illi subordinament u minghajr pregudizzju ghall-permess, l-incident in kwistjoni gara tort unikament tal-istess attur minhabba traskuragni assoluta tieghu u dana kif jirrizulta waqt it-trattazzjoni tal-kawza.

3. Illi subordinament u minghajr pregudizzju ghall-premess, hu jikkontesta l-aspett ta' allegat disabilita` kif ukoll l-allegati danni konsegwenzjali.

4. Salvi eccezzjonijiet ulterjuri.

Rat id-dikjarazzjoni u l-lista tax-xhieda prezentati mill-konvenut Dione Bartolo.

Rat in-nota ta' eccezzjonijiet tal-konvenut Mario Cauchi li biha eccepikka:

1. Illi d-domandi attrici huma nfondati fil-fatt u fid-dritt u kellhomhom jigu michuda bl-ispejjez kontra l-istess attur u dan ghar-ragunijiet segwenti u cioe` li l-attur ma kienx impjegat jew inkarigat mieghu biex jese gwixxi x-xoghol in kwistjoni, izda effettivament kien shab ugwali kemm mieghu kif ukoll ma' Manuel Vassallo kwindi ma jistax jitfa ebda responsabbilita` jew tort fuq il-konvenut ghal xi allegati nuqqasijiet.

2. Illi subordinament u bla pregudizzju ghall-premess, l-incident gara tort unikament ta' l-istess attur minhabba traskuragni u addirittura negligenza u inoltre billi naqas serjament li jiehu hsieb is-sigurta` tieghu nnifsu u dan kif jirrizulta waqt it-trattazzjoni tal-kawza.

3. Illi subordinament u minghajr pregudizzju ghall-premess il-konvenut ikkontesta l-allegat disabilita` u l-allegat danni konsegwenzjali u dan ghar-raguni senjatament, li l-attur baqa' jahdem fl-istess xoghol kif jigi ippruvat waqt it-trattazzjoni tal-kawza.

4. Salvi eccezzjonijiet ulterjuri.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti u l-lista tax-xhieda prezentati mill-konvenut Mario Cauchi.

Kopja Informali ta' Sentenza

Rat l-atti kollha tal-kawza.

Semghet lix-xhieda bil-gurament.

Semghet l-abili difensuri.

Ikkunsidrat

C. PROVI:

Rat l-affidavit ta' Alfred Cutajar fejn issemma li mhux l-ewwel darba li hu u Manuel Vassallo hadmu xi bicca xoghol flimkien. Madanakollu, din id-darba kien Mario Cauchi li kien jaf b'din il-bicca xoghol. Huma t-tlieta, u cioe` hu, Manuel Vassallo u Mario Cauchi ddecidew li jiehdun din il-bicca xoghol bi shab. Meta marru l-ewwel darba fuq il-post fejn kien ser isir ix-xoghol, u cioe` f'binja **flats** gewwa Triq il-Marfa, Mellieha, u kienu ser jibdew jahdmu, is-sid tal-post – Dione Bartolo – kien ghadu ma giex. Wara ftit tal-hin, Dione mar u tellalhom l-ghodda li kienu ser jahdmu biha, bil-**crane**, u ghall-habta tat-tmienja ta' filghodu, bdew ibajdu. Ix-xoghol kien jikkonsisti f'tibjid. Is-sid tal-post kien imur regolarment jara x-xoghol li jkun sar matul il-gurnata. Qal li huma kienu ilhom jahdmu fuq dan is-sit ghal xi erbat ijiem qabel l-incident. Dak inhar ta' l-incident, u cioe` fl-1 ta' Frar 2001, ghal habta ta' xi l-hdax ta' filghodu, ma kienx fadlilhom zebgha u ghalhekk cemplu lil Dione Bartolo sabiex jixtrilhom. Il-ftehim kien illi l-materjal li kellu jintuza kien ser jinxtara mill-konvenut. Ghal habta tas-saghtejn ta' wara nofs in-nhar, huwa hadilhom iz-zebgha u komplew jahdmu. Madwar siegha u nofs wara, huma bdew izarmaw u hu baqa' fuq sabiex inewwel xi affarijiet li kienu hadmu bihom lil shabu fil-frattemp kienu lahqun nizlu isfel. Hu kien lahaq nizzel xi bramel u sakemm kien qed jistenna lil Manuel u lil Mario biex jaghjtulu halli jkompli jnizzel il-bramel, hu serra ftit idejh mal-injama tal-**lift** li kienet imwahnha fuq in-naha ta' gewwa tal-**lift**. Din l-injama kienet mwahnha mal-**bricks** b'zewg imsiemer ta' l-azzar. Ma kienx ilu aktar minn ftit sekondi jistrieħ ma' din l-injama, li cediet u nqalghet; peress li kien qed iserra maghha, x'hin cediet, hu waqa' ghal isfel. Hu fil-hin meta sar l-incident kien fit-tielet sular,

u ghalhekk spicca waqa' tlett sulari u sular iehor ghal basement. Wara li waqa' hu baqa' l-hin kollu f'sensih, u ghalhekk beda jghajjat ghall-ghajnuna. Shabu semghuh, u huma u telghu minn xi sular jew tnejn biex jittawlu u wara nizlu hdejh. Kienu huma fil-fatt li cemplu l-ambulanza u li gharrfu lis-sid tal-**block** bl-incident. Dione Bartolo wasal qabel l-ambulanza u qal lil Manuel u lil Mario biex itellghuh huma; madanakollu, dawn irrifjutaw. Kienu l-persuni tal-ambulanza li tellghuh mix-**shaft**, u haduh dritt l-isptar Generali. Manuel mar mieghu bl-ambulanza u huma u sejrjn l-isptar hu qabbdu ma' ommu fuq it-telephone. Hekk kif waslu l-isptar, it-tobba bdew jinwistawh u ghamlulu diversi **x-rays**. Kawza tal-incident kellhom isirulu zewgt operazzjonijiet, wahda saret l-Ingilterra u l-ohra hawn Malta. Il-feriti tieghu fil-maggor parti taghhom kienu fis-sinsla tad-dahar u fl-gharqub tas-sieq il-leminija. X'hin hareg hu sab lill-genituri tieghu jistennewh flimkien ma' Manuel, Mario u Dione. In-**nurse** tellghuh fis-sala, u wara aktar visiti u konsultazzjonijiet, it-tobba ddecidew li l-operazzjoni kellha ssir barra minn Malta. Dakinhar tal-incident filghaxija, marru l-Pulizija sabiex jinvestigaw il-kaz. Hu ghamel perjodu ta' madwar xahrejn l-isptar Generali, tul liema perjodu kien jircievi kura u kien jigi invistat ta' spiss minn tobba u specjalisti, u dan minhabba l-feriti li kellu. Fl-isptar barra minn Malta dam disat ijiem. Kif semma aktar 'il fuq, gie rakkomandat lilu li jmur jaghmel operazzjoni barra minn Malta, u aktar precizament gewwa l-Ingilterra. Hu tela' l-Ingilterra fil-5 ta' Frar 2001, akkumpanjat minn missieru u z-zija. Kellhom itellghuh mimdud fuq **stretcher** peress li ma seta' jcaqlaq ebda parti minn gismu. L-operazzjoni li kellha ssir kienet ser issir f'dahru. Hadmulu kurpett appozita ghalih. L-operazzjoni saret u fl-14 ta' Frar 2001, hu nizel lura Malta ma' **nurse** li kienet telghet specifikament mieghu sabiex tassistih fuq l-ajruplan. Ghalkemm kien ghamel l-operazzjoni f'dahru, kellu jaghmel operazzjoni ohra f'saqajh minhabba l-ksur li kellu fiha wkoll. Xi ftit jiem wara li gie minn barra, gie operat mill-Professor Zammit Maempel f'saqajh, u twahhlet **plate** fl-gharqub tas-sieq tal-lemin. Wara ftit tal-granet it-terapisti bdew jippruvaw iqajjmuh ghal ftit minuti, madanakollu kien jistordi peress li kien ilu madwar tlett gimghat mimdud fis-sodda. Meta

wasal biex johrog mill-isptar, mar lura lejn id-dar bl-ambulanza ghaliex kellu bilfors joqghod mimdud. Meta mar id-dar wara l-isptar, kellhom jixtrulu sodda li tghola u tinsel, u dan peress li kien bil-kurpett komplut bis-sieq. Biex jkun jista' jqum, bilfors kellu jgholli s-sodda. Tul il-perjodu li qatta' d-dar, l-ambulanza kienet tmur ghalih sabiex tiehdu ghas-sezzjonijiet ta' terapija. Fil-bidu ta' Gunju 2001, l-isptar nehewlu krozza wahda li kien qed juza, u sa dan iz-zmien kien ghadu jmur kull gimgha ghat-terapija. Fil-bidu ta' Lulju 2001, nehewlu l-krozza l-ohra, izda xorta wahda kien ghadu jilbes il-kurpett. Ghal nofs Dicembru 2001, beda jimxi minghajr il-kurpett, izda kellu joqghod attent hafna dwar kif ibaxxi u jitghawweg. Dam jattendi t-terapija ghal sena shiha, sa Frar 2002. Hu ser jibqa' jbaghti l-konsegwenzi ta' dan l-incident ghal ghomru, u dan peress illi b'segwitu ta' dan l-incident ma jistax jaghmel xoghol li jirrikjedi li jitla' slielem. Lanqas jista' jaghmel perjodi twal bil-wieqfa, u lanqas bil-qeghda. Ma jistax jerfa' affarijiet tqal, la jista' jaqbez, jigri jew jimxi fuq ponot subajh.

Xehed Alfred Cutajar in kontro ezami, fejn qal illi l-pozizzjoni tieghu fuq ix-xoghol kienet wahda ta' shab. Hu ma kienx impjegat minn haddiehor. Ix-xoghol kien jikkonsisti f' tibjid. Ix-xoghol kien ikun kwazi diga` lest u allura kull ma kien jikkonsisti kien f' tibjid biss. Il-post kien **shell form**. L-ghodda kienet tikkonsisti f' sellum, xi bramel, **roller**, zebgha. Meta gew biex jghaddu l-bramel biex jahsluhom isfel ghaddewhom mix-**shaft** tal-**lifts**. Din kienet decizjoni ta' kollha kemm huma. It-tarag ta' madwar il-**lift shaft** kien accessibbli. Isfel kien hemm Emanuel Vassalo u Mario Cauchi u hu kien qed jghaddi l-bramel ghal isfel. L-incident gara kif kien qed inewwel ghal isfel. Fil-fatt hu kien nizzel l-ghodda u kien qed jistenna biex jghidlu biex jerga' jnizzel. Sadanittant serra idejh mal-injama u cediet bih. Huma ddecidew li jnizzluhom gox-**shaft** minnflok ma jnizzluhom bit-tarag peress li kien hemm hafna ghodda u kien hemm 3 sulari. Ghodda kien hemm kemm hfief kif ukoll tqal ghax kien hemm anke xi bramel biz-zebgha. Is-slielem u t-tavletti ma kienux nizzluhom. Dan l-ewwel darba li ghamlu dan it-tip ta' xoghol flimkien. Bartolo ma kien tah ebda

struzzjonijiet ta' kif jghaddu l-ghodda. L-affarijiet li nizlu isfel kienu ilhom xi hames minuti biss. Hu kien wahdu u t-tnejn l-oħra kienu qeghdin isfel. Emanuel Vassallo bin-nofs zgur mieghu kien. Illum il-gurnata hu jista' jitle' u jinzel slielem pero' jbati u ma jistax jagħmel tul ta' hin fuqhom. Spjega li hu fuq **scaffolding** mhix daqshekk problema għax l-importanti li ma joqghodx fuq l-għarqub, u jghaddi minn tavlun għal iehor. Dak iz-zmien li għamel l-isptar thallas Lm40 fil-gimgha għas-6 xhur. Kien għamel xagħarejn l-isptar u erba' xhur oħra d-dar ma jagħmel xejn.

Rat l-affidavit ta' Mario Cauchi fejn issemma li hu kien avvicina lil Dione Bartolo u staqsieh jekk kellux bicca xogħol li kienet tghodd għalih. Ir-risposta tiegħu kienet li huwa kellu binja li kienet waslet għall-**"finishing"** u kien qed ifittex kuntrattur biex ibajjadlu l-post. Hu kien qallu li kien lest li jiehu dan ix-xogħol u spjegalu li kellu **"partner"** mieghu li kien lest lu jahdmu dan ix-xogħol flimkien. Kienu fteħmu dwar ir-rati. Dahhlu lill-attur fuq dan ix-xogħol. Allura spicca **"partner"** magħhom Alfred Cutajar. Fteħmu biex jtellgħu l-ghodda ix-xaft. Kien hemm **wire telephone** imdendel fix-xaft u hu rabat il-bramel ma' dan il-**wire** u Alfred Cutajar beda jgħidhom 'il fuq. Hin minnhom ra xi haga għaddejja minn quddiemu hekk kif kien wieqaf quddiem il-fetha tax-xaft u nduna li Alfred Cutajar kien waqa fix-xaft. Dwar l-ambjent fejn kienu qeghdin jahdmu seta' jgħid li kien hemm strixxi ta' injam ma kull fetha li kienet tagħti għax-xaft. Ikkonferma li l-attur kien rega' qed jahdem wara l-incident. Xehed Mario Cauchi u semma li Bartolo huwa **developer**.

Xehed Emanuel Vassallo u qal illi kien jiftakar li xi zmien ilu kien inkarigat biex jagħmel xogħol fi Triq il-Marfa, il-Mellieha. Hu lill-attur jafu, gieli għamli xi bicca xogħol fil-bini, ta' kisi u tibjid. Hu kien isfel meta gara l-incident. Qal li fil-fatt ix-xogħol kien qed isir minn Mario Cauchi, Alfred Cutajar l-attur u minnu. L-attur mhux impjegat mieghu izda kullhadd jahdem għal rasu. Ix-xogħol kellu jsir billi jsir ix-xogħol jitkejjel u mbagħad jaqsmu bejn tlieta. Il-**lift** il-kaxxa tiegħu ma kienx hemm, kien hemm il-vojt. Fil-fatt kien hemm imwahhal mal-hitan ta' quddiem ix-xaft xi tlett

bicciet injam gholi ta' xi tlieta, erba' piedi mqassmin fl-gholi. Hu mhux impjegat ta' Dione Bartolo. Is-Sur Cutajar la impjegat mieghu u lanqas mas-Sur Dione Bartolo.

Xehed David Sammut fejn qal illi illum il-gurnata jahdem bhala **Principal Officer** pero` precedentement kien jahdem bhala **Safety Officer** ma' l-Awtorita` tal-**Health & Safety**. Qal li riferibbilment ghall-incident li gara fl-1 ta' Frar 2001 fit-triq tal-Marfa, il-Mellieha, hu kien gie avzat minn ufficjal iehor ta' l-Awtorita` fil-5 ta' Frar u fil-fatt kien acceda fuq il-post. Qal li fil-21 ta' Frar hu kien kellem lil Alfred Cutajar li kien soffra l-incident u kien kellmu l-isptar. Qal li kien indikalu li kien Dione Bartolo li kien tah ix-xoghol. Qal li hu kien qallu lilu li kienu spickaw ix-xoghol fit-tarf tal-gurnata u kienu qed inizzlu xi affarijiet ghal isfel, li hu serra ma' xi **fencing** li ceda bih u li kawza ta' dan waqa' erba' sulari u nofs dejjem minn dak li qallu hu stess. Dak li qed jirreferixxi ghalih huwa ta' xaft ta' lift li kien qieghed ghadu in kostruzzjoni. Qal li meta kienu fil-fatt ivverifikaw dwar il-post ma kienux hadu d-decizjoni li jtellghu l-persuna l-Qorti ghalkemm kienu raw diversi xafts miftuhin u plakek mahruqin. Kien fit-22 ta' Frar, l-ewwel darba li hu dahal fil-post. Ix-xafts li kien ra hu ma kienx ra xaftijiet maghluqin u li kienu **safe**.

Rat l-affidavit ta' Spiridione sive Dione Bartolo fejn issemma li kien mar ifittxu Mario Cauchi, u staqsieh jekk kellux xi bicca xoghol ghalih. Hu qallu li kellu blokk appartamenti li kien f'stat avanzat ta' **finish** u offrielu xi xoghol ta' tibjid. Mario Cauchi qallu li hu kien jaf jaghmel dak ix-xoghol. Wara li ftehm r-rati qallu biex jibda mill-**garages** ta' l-istess blokk. Mario qallu li kien ser igib lil xi hadd iehor biex jghinu fix-xoghol. Hu qallu li ghalih ma kienetx taghmel differenza, pero` qallu li mieghu kellu x'jaqsam hu. Mario Cauchi flimkien ma siehbu bdew jizbghu l-appartamenti u wara xi tlett ijiem gara dan l-incident. Meta wasal staqsa lil Mario Cauchi kif gara l-incident, Hu kien qallu li kienu lestew mix-xoghol u nizlu jahslu l-affarijiet miz-zebgha. U biex ma jitilghux it-tarag, bdew inewlu l-affarijiet minn gol-**lift shaft**, u Mario Cauchi kien qallu li Alfred Cutajar kienet ghelbitu rasu u waqa' 'l isfel.

Xehed li minhabba li l-**lift** kien ghadu mhux lest, il-bokka ghal-**lift** kienet maghluqa bl-injam b'mod illi kienu gholjin xi metru u nofs mill-art. Infatti kien hemm xi erba', hames (5) strixxi kull sular ghax ma kenitx injama shiha. Dawn kienu f'kull livell. Kienu jwahhluhom il-haddiema tal-kostruzzjoni. Ir-rwol tieghu huwa **property developer**.

Xehed Stephen Bartolo li qal li riferibilment ghax-**shaft** in kwistjoni, illi kien hemm il-**lift** mhux imhawwal izda quddiemu, gholi ta' xi tlett piedi, kien hemm diversi lasti ta' l-injam imwahhlin quddiemu. Il-lasti kienu jinsabu imwahhlin fis-sulari kollha tax-**shaft** tal-**lift**.

D. KUNSIDERAZZJONIJIET:

D1. Fatti tal-kaz fil-qosor :

Skond l-istess attur l-pozizzjoni tieghu fuq ix-xoghol kienet wahda ta' shab. Hu ma kienx impjegat minn haddiehor. Ix-xoghol kien ta' tibjid. Huma ma kinux impjegati ta' Bartolo izda sar ftehim li jsir xoghol ghalih. Dwar kif sar l-incident dan johrog car minn kliem l-attur stess li fejn qal illi meta gew biex jghaddu l-bramel biex jahsluhom isfel ghaddewhom mix-**shaft** tal-**lifts**. Din kienet decizjoni ta' kollha kemm huma. L-incident gara kif kien qed inewwel l-oggetti ghal isfel. Fil-fatt hu kien nizzel l-ghodda u kien qed jistenna biex jghidlu biex jerga' jnizzel. Sadanittant serra idejh mal-injama u cediet bih. Bartolo ma kien tah ebda struzzjonijiet ta' kif jghaddu l-ghodda. Kawza tal-incident l-attur kellu jigi rikoverat l-isptar u anke barra u ghamel zewg operazzjonijiet. Illum il-gurnata hu jista' jitla' u jinzel slielem pero` jbati u ma jistax jaghmel tul ta' hin fuqhom. Spjega li hu fuq scaffolding mhix daqshekk problema ghax l-importanti li ma joqghodx fuq l-gharqub, u jghaddi minn tavlun ghal iehor. Dak iz-zmien li ghamel l-isptar thallas Lm40 fil-gimgha ghas-6 xhur. Kien ghamel xagharejn l-siptar u erba' xhur ohra d-dar ma ghamel xejn xejn. Dwar l-ambjent fejn kienu qeghdin jahdmu seta' jghid li kien hemm strixxi ta' injam ma kull fetha li kienet taghai ghax-xaft.

D2. Responsabbilta`

Din il-Qorti kif presjeduta fis-sentenza tal-kawza fl-ismijiet **Armando Caruana vs Filomeno Pace** esercenti l-kummerc taht l-isem ta' Guys Aluminium deciza fid-**19 ta' Gunju, 2007** [Citazz. Nru: 318/04FS] qalet:

“Certament jinkombi fuq l-**employer** li jipprovdi **a safe system of work** ghall-impjegati tieghu, kemm jekk ix-xoghol isir f'fabbrica kif ukoll jekk il-haddiema jintbaghatu jahdmu barra mill-fabbrika. Xoghol barra mill-fabbrika xorta wahda ghandu jkun **safe system of work** u dan japplika mill-bidu nett sal-ahhar nett li jkun qieghed isir ix-xoghol. Huwa d-dover ta' min ihaddem li qabel ma jibghat il-haddiema tieghu fuq il-lant tax-xoghol jivverifika li l-kundizzjonijiet huma **safe** u minghajr riskji ghall-haddiema tieghu. Ghalhekk huwa d-dover ta' min ihaddem li jispezzjona l-post tax-xoghol u jevalwa r-riskji involuti u li ma jkunx hemm periklu ghall-haddiema. Taht kull cirkostanzi l-haddiem m'ghandux jigi mqieghed fil-periklu bla bzonn.”

Kif tajjed osservat l-Onorabbli Qorti tal-Appell fil-kawza **Bugeja vs Montanaro Gauci**, deciza fl-14 ta` Mejju, 2004:

“huwa daqstant importanti fil-kuntest ta` responsabbilita` li l-ambjent kollu fejn jahdmu l-impjegati jkun tali li jwarrab l-ickenn possibilita` ta` infortunji fuq ix-xoghol. Dan l-obbligu huwa generalment rikonoxxut bhala dmir tal-**employer** li jipprovdi ‘**a safe place of work**’”

L-istess principju nsibuh fil-kawza **Gauci vs Korporazzjoni Enemalta**, deciza fl-10 ta` Ottubru, 2006 fejn inghad:

“qabel ma jintbaghat haddiem jahdem fuq sit, minn ihaddem ghandu obbligu “li taghmel ezami jew spezzjoni semplici sabiex tara min qabel li l-post u l-ambjent fejn ikun ser isir ix-xoghol huwa wiehed **safe**.”

Kif qalet din il-Qorti diversament presjeduta fl-20 ta' April 2007, Imhalled Dr. T. Mallia, fil-kawza fl-ismijiet **Mayer Scicluna vs T.N. Waterproofing Limited**:

“Din il-Qorti, diversi drabi wkoll sahhet fuq il-htiega ta` supervizzjoni (“Agius vs All Services Ltd”, deciza minn din il-Qorti fit-2 ta` Gunju, 2005), u f'dan il-kaz dan kien

Kopja Informali ta' Sentenza

mehtieg mhux biss biex jigi assikurat li l-lant tax-xoghol kien **safe**, izda biex jassigura wkoll li l-haddiema juzaw l-appart kollu fornit lilhom.”

Ukoll issir referenza ghall-kawza tal-Qorti tal-Appell Kriminali fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Attard**, deciza fit-2 ta' Settembru, 1999 fejn intqal:

“min ihaddem mhux biss ghandu jara li jkun hemm **available** apparat ta' **safety**, izda ghandu jinsisti mal-**foreman** li ma jsirx xoghol minghajr l-uzu tal-apparat, u jara li din l-ordni tigi segwita.”

Fil-kawza fl-ismijiet **Grezzju Scicluna vs C. Cini & Sons Limited**, deciza fis-27 ta' Lulju 2006, Imhalled Dr. Tonio Mallia, il-Qorti ccitat l-awtur Whincup mill-ktieb **Modern Employment Law** li jelenka erba' principji bazici. Dawn huma:

- i. *the employer must ensure that the employee knows the dangers,*
 - ii. *the employer must ensure that the employee knows the precautions to be taken against these dangers,*
 - iii. *the employer must ensure that the precautions are available,*
- the employer must ensure that the employee knows these precautions are available.*

F'dan l-istadju l-Qorti qed tirreferi ghal sentenza ohra moghtija minn din il-Qorti presjeduta mill-Onor. Imhalled Dr. Joseph Azzopardi fit-13 ta' Gunju 2007 fl-ismijiet **Anna Micallef et vs Allchem Limited et** u tikkwota parti mis-sentenza taghha fejn ghamlet referenza ghal diversi sentenzi.

“Din il-Qorti fil-kawza fl-ismijiet **D'Anastasi vs Enemalta Corporation** deciza fit-28 ta' Gunju, 2005 qalet;

Illum it-tendenza ricenti tal-Qrati taghna, issa msahha ukoll minn legislazzjoni iktar moderna u konsonanti maz-zminijiet hija li hemm kwazi presunzjoni illi incident industrijali jigri ghax ma kienx hemm a safe system of work.

Huwa facli ghal dak li jipprovdi x-xoghol illi jwahhal fl-impjegat ghax uza ghodda mhux koperti minn apparat ta' sigura izda fuq kollox l-impjegat ikun qed jahdem ghall-ahjar ta' min jaghtih ix-xoghol u minflok ma jgerger u jilmenta mill-ghodda ikun medd idejh ghax-xoghol. Ma hux sew fil-fehma tal-Qorti li wiehed jattribwixxi xi tort lill-attur u nggidulu li kien ahjar li hasel idejh.

Kif irriteniet ukoll din il-Qorti fil-kawza fl-ismijiet **Schembri vs Caruana nomine** deciza fit-12 ta' Jannar, 1983, **employer** illi jkun jaf li fil-makkinarju tieghu hemm perikolu u ma jiehu ebda passi biex jirrimedja ghal dan jesponi ruhu ghall-konsegwenzi legali li johorgu minn dan l-**employer** (ghandu jahseb) illi jippjana sew ix-xoghol u jikkunsidra l-fatt li l-istess haddiema gieli jittraskuraw ir-riskji involuti fix-xoghol taghhom ta' kull jum.

Kif ukoll qalet l-istess Qorti fil-kawza fl-ismijiet **Kevin Mallia vs Alf Mizzi and Sons Limited** deciza fid-9 ta' Ottubru, 2003 min ihaddem ghandu d-dover li jipprovdi post tax-xoghol li ma jkunx ta' periklu u riskju ghas-sahha ta' l-istess haddiem (ara **Bugeja vs Falzon** deciza minn din il-Qorti fit-30 ta' April, 1997 u **Desira vs Grech and Co. Ltd.** deciza fit-30 ta' Mejju, 2002)."

Jibda biex jinghad li dwar **a safe system of work** dan jinkombi mhux biss fuq l-**employer** izda fuq kull min jinkariga xoghol, anke jekk dan ikun kuntrattur li jqabbad lil nies ohra jaghmlu xoghol. Il-post fejn isir xoghol, dejjem tenut kont tat-tip ta' xoghol ghandu jkun wiehed li jevita r-riskji lill-haddiema u dan minhabba li dawn certament m'ghandhomx jitqieghdu fil-periklu bla bzonn. Hu importanti li l-ambjent kollu ma jkunx hemm periklu bla bzonn fih. Huwa dmir tal-**employer**/kuntrattur li jaghmel ezami jew spezzjoni tal-post tax-xoghol u jkun cert li l-lant tax-xoghol ikun wiehed minghajr perikoli zejda. Huwa obbligu ta' min jimpjega jew jassenja xoghol li jara li l-haddiem jaf bir-riskji u l-prekawzjonijiet li ghandu jiehu.

Fil-fehma tal-Qorti ghalhekk il-kuntrattur kellu l-obbligu li jara li fejn sejr in morru jahdmu haddiema dawn ma jkunux esposti ghal perikoli zejda. Irrizulta li fil-post in kwistjoni

kien hemm il-bokka tal-**lifts** u din kien hemm ftit strixxi ta' l-injam quddiem il-bokka halli wiehed ma jistax jaqa' mix-**shaft**. Hawnhekk fil-fehma tal-Qorti hija r-responsabbilta` tal-kuntrattur Bartolo li minnflok ma ha hsieb li t-tali aperturi ghax-**shaft** ikunu maghluqin b'mod verament effikaci dawn kellhom sempliciment ftit strixxi ghaddejjin. Dan iwassal ghal responsabbilta` parzjali ta' Bartolo.

Fil-fehma tal-Qorti pero` l-konvenut l-iehor Cauchi ma jidhirx li ghandu responsabbilta`. L-attur, Cauchi u Vassallo kienu offrew is-servizzi taghhom lil Bartolo. Huma kellhom jezegwixxu x-xoghol necessarju, huma kienu **partners** u hadd ma kien qed jaghti ordni lil hadd. Li gara ma kienx responsabbli ghalih Cauchi izda **se mai** l-agir ta' Bartolo, ta' l-istess attur, ta' Cauchi u Vassallo. Cauchi b'ebda mod ma impona fuq Cutajar kif ghandu jsir ix-xoghol u ghalhekk tqis li m'ghandux responsabbilta` ghall-incident.

Dwar l-attur jinghad li dan certament ikkontribwixxa b'mod sostanzjali ghal dak li gara. Kienet id-decizjoni tieghu u ta' shabu li jnizzlu x-xoghol mix-**shaft**. Ghalkemm il-post fejn kienu qed jahdmu kien nieqes mis-**safety** l-incident gara kawza wkoll ta' l-agir tal-haddiema u ghalhekk l-attur ghandu jbati parti mir-responsabbilta`. L-istess attur strah fuq l-injama. Certament li kieku Bartolo kien ghamel xi injam ohxon u soghod l-incident ma kienx jigri. Fl-istess hin kien jaghmel sens li meta ghandek **shaft** quddiemek tistrieħ ma' bicca strixxa ta' injama kif ghamel l-attur? Ghax ghalkemm certament hemm reponsabbilta` ta' Bartolo daqshekk iehor hemm ta' l-attur, u ghalhekk l-attur ghandu jbati parti mir-responsabbilta` ta' l-incident. Ghalhekk il-Qorti tqis ir-reponsabbilta` ta' l-incident fil-porzjon ta' 2/3 il-konvenut Bartolo u 1/3 l-attur.

Jinghad ukoll li l-incident ma jidhirx li kien tal-gravita` terribbli li wiehed seta' jiehu l-impressjoni mill-bidu ghax fil-fatt l-attur illum il-gurnata jidher li hu f'kundizzjoni pjuttost tajba, tant li jiflah jahdem, izda qabel ma l-Qorti tghaddi ghall-kwantifikazzjoni jekk tirrizulta dizabilita` tal-**lucrum cessans** u **damnum emergens** hu necessarju li jkollha quddiemha stima tal-**percentage disability** jekk

Kopja Informali ta' Sentenza

hawn kawza ta' l-incident u prospett presentat mill-attur tad-danni. Ghalhekk hi necessarja n-nomina ta' tabib ortopediku ghal dan l-iskop.

E. KONKLUZJONIJIET:

Il-Qorti tilqa' l-ewwel eccezzjoni tal-konvenut Mario Cauchi u tilliberah mill-osservanza tal-gudizzju.

Dwar l-eccezzjonijiet tal-konvenut Bartolo, il-Qorti tichad l-ewwel eccezzjoni ghax il-fatt li l-attur ma kienx inkariga direttament mhix raguni valida biex ma jidholx fir-responsabbilta` minhabba li r-responsabbilta` tieghu hija biss rizultat ta' l-ambjent tax-xoghol.

Kuntrarjament ghal dak sollevat fit-tieni eccezzjoni tal-konvenut Bartolo l-incident ma garax unikament tort tal-attur minhabba traskuragni assoluta tieghu, izda zewg 2/3 ta' l-istess konvenut Bartolo u 1/3 ta' l-attur u ghalhekk tichad it-tieni eccezzjoni.

Dwar it-tielet eccezzjoni fejn Barotlo jikkontesta l-aspett tad-dizabilita` u danni konsegwenzjali, din tista' tigi definita wara n-nomina ta' espert ortopediku u ghalhekk dwar din l-eccezzjoni l-Qorti tiddeciedi fuq dan l-aspett wara r-rapport ta' tali espert.

Spejjez riservati ghal wara l-gudizzju finali.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----